Marxinsoho.doc

Δευτέρα βράδυ και το θέατρο Προσκήνιο έχει γεμίσει για τον μονόλογο του Χάουαρντ Ζιν «Ο Μαρξ στο Σόχο» που ερμηνεύει ο Άγγελος Αντωνόπουλος. Η πρώτη έκπληξη ξεχνιέται καθώς η σκηνική πράξη κυλάει γρήγορα κι ευχάριστα αλλά επανέρχεται με το ενθουσιώδες, μ' έναν απόηχο επαναστατικής διάθεσης, χειροκρότημα του τέλους. Η κυρία δίπλα μου συνδέει κάτι που είπε ο Μαρξ της παράστασης (ότι υποστήριξε τη δικτατορία του προλεταριάτου και όχι για δικτατορία του Κόμματος) με τις απόψεις που καταθέτει στα τελευταία βιβλία της η Έλλη Παππά. Συμπέρασμα; Οι θεατές έχουν επιλέξει συνειδητά να δουν τον «Μαρξ στο Σόχο» και μοιράζονται, άγνωστοι μεταξύ αγνώστων, κοινές σκέψεις και προβληματισμούς για τη σκέψη του Μαρξ, το σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό, τον υπαρκτό σοσιαλισμό και την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, για τον εν εξελίξει θρίαμβο του νεοφιλελευθερισμού και την παλινδρόμηση της ζωής των εργαζομένων σε συνθήκες που νομίζαμε ότι είχε πάρει μαζί του οριστικά ο 19ος αιώνας.

Ο Χάουαρντ Ζιν (γεννημένος το 1922), γόνος εβραίων μεταναστών εγκατεστημένων στο Μπρούκλιν, είναι ο δεύτερος πιο γνωστός μετά τον Νόαμ Τσόμσκι, εκπρόσωπος της αμερικανικής αριστερής σκέψης. Καθηγητής Ιστορίας και πολιτικών επιστημών στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, έχει γράψει ή επιμεληθεί πλήθος μελετών. Ξεχωριστή θέση ανάμεσά τους κατέχει το People's History of the United States, μια διαφορετική Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, ιδωμένη από την πλευρά των ιθαγενών αμερικανών, των δούλων από την Αφρική, των μεταναστών και των εργατών και που στήριξαν το 'αμερικανικό θαύμα', των γυναικών, όλων αυτών που βρέθηκαν όπως δεν άξιζαν στο οικονομικό και πολιτικό περιθώριο.
Πριν το «Ο Μαρξ στο Σόχο» ο Ζιν έγραψε άλλα δύο θεατρικά έργα: το «Η κόρη της Αφροδίτης» και το «Έμμα». Το τελευταίο βασίζεται στη ζωή της, λιθουανικής καταγωγής, αμερικανίδας αναρχικής και φεμινίστριας Έμμα Γκόλντμαν, η οποία φυλακίστηκε και στη συνέχεια απελάθηκε από τις ΗΠΑ, έζησε και άσκησε έντονη κριτική στο σοβιετικό κράτος, έλαβε μέρος στο ισπανικό Εμφύλιο για να πεθάνει τελικά, σταθερά αγωνιζόμενη για τις ιδέες της, στο Τορόντο του Καναδά.
Το «Ο Μαρξ στο Σόχο» (1999) συζητήθηκε αρκετά στις ΗΠΑ χάρη στους αφελείς που πιστεύουν ότι, επιτιθέμενοι σ' ένα θεατρικό έργο που εκθέτει –εκλαϊκευτικά διατυπωμένες- κάποιες από τις ιδέες του Μαρξ, προσφέρουν χρήσιμο πατριωτικό έργο.
Μπορεί να φανταστεί κάποιος τους λόγους που ένας ιστορικός και ακτιβιστής αφοσίωσε χρόνο για να γράψει ένα θεατρικό μονόλογο: τα παιχνίδια της φαντασίας, η υποταγή τους σε μια συγκεκριμένη δομή, η

δύναμη των λέξεων να ζωντανεύουν επί σκηνής ανθρώπους με σώμα και πνεύμα, η ευκολία με την οποία επικοινωνεί ο συγγραφέας ενός θεατρικού κειμένου με το κοινό μέσω της σκηνικής μεταφοράς του, κρύβουν χαρές που στερούνται οι σοβαρές, συγγραφικές και μη, δραστηριότητες επιστημονικής και πολιτικής βαρύτητας.
Ο Μαρξ λοιπόν επανέρχεται στο σημερινό Σόχο (της Νέας Υόρκης και όχι του Λονδίνου, όπου έζησε εξόριστος για περισσότερα από τριάντα χρόνια) για να αποκαταστήσει την κλονισμένη φήμη του. Μ' αυτό το εύρημα ο συγγραφέας δίνει πάσα στο Μαρξ να χρησιμοποιήσει την τρέχουσα επικαιρότητα για να επιβεβαιώσει κάποιες από τις ευρέως γνωστές αρχές του Κεφαλαίου και του Μανιφέστου. Παρασυρμένος από τις αναμνήσεις του, ωστόσο, ο Μαρξ μιλάει περισσότερο για τα πρόσωπα του στενού του περιβάλλοντος: για την, αριστοκρατικής καταγωγής αλλά ευφυή και αφοσιωμένη, γυναίκα του Τζένι, για την αγαπημένη του κόρη Έλεανορ, για τον Ένγκελς. Αρκετές φορές αναφέρεται στην Lenchen Demuth, την υπηρέτρια της οικογένειας, υποσχόμενος ότι θα μιλήσει γι' αυτήν αργότερα. (Εντέλει, δεν μιλάει ποτέ ώστε να υποθέσουμε ως έγκυρη τη ιστορία περί ερωτικής σχέσης του Μαρξ μαζί της, από την οποία μάλιστα λέγεται ότι προέκυψε άρρεν καρπός, ο Frederick Demuth).
Και ο Μπακούνιν περνάει από το σπίτι του Μαρξ στο Σόχο, αν και ιστορικώς αυτό δεν αποδεικνύεται. Ο συγγραφέας ξεκαθαρίζει στο σημείωμά του ότι ήθελε να υποβάλλει τις ιδέες του Μαρξ σε κριτική από την οπτική του αναρχισμού γι' αυτό παρουσίασε πιο οικεία απ' όσο ήταν στην πραγματικότητα τη σχέση του Μαρξ με τον ανοικονόμητο αναρχικό. Ευτυχώς για το έργο, η «διαλεκτική αντιπαράθεση των αντιμαχόμενων απόψεων» που επεδίωξε ο Ζιν, δεν ευωδόθηκε.
Στο θέατρο Προσκήνιο, με τη βοήθεια της Αθανασίας Καραγιαννοπούλου που σκηνοθέτησε την παράσταση, ο Άγγελος Αντωνόπουλος ερμηνεύει έξοχα τον παλινοστούντα στον κόσμο μας Μαρξ. Ο καλός ηθοποιός δίνει ένα μάθημα μοντέρνου παιξίματος: η υποκριτική ενός θετικού και ανοιχτού στα ερεθίσματα κάθε εποχής ηθοποιού προσαρμόζεται αυτομάτως στις σύγχρονες απαιτήσεις ερμηνείας. Και, περιέργως πώς, η ευαίσθητη και ανθρώπινη ερμηνεία του, ξυπνάει την επιθυμία να ξεφυλλίσουμε ξανά μερικές από τις πιο σημαντικές σελίδες πολιτικής και οικονομικής θεωρίας που γράφτηκαν ποτέ.